

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

XVIII. Iacob. Sadolet. Episc. Carpent. Angelo Colorio S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

alteræ Baucis pridie Calend. Julij, quæ me utræque mirifice delectauerunt, multis enim sunt & amoris tui erga me, & ingenij ac doctrinæ significationibus referta: ac, vt verum tibi confitear, longè aliam personam mihi, aliud specimen ingenij obtulisse visæ sunt, ac priores fecerant: quibus fueram adductus, vt te admonendum putarem, vt omisissis leuioribus illis studijs, ad grauiora artis te conuerteres. Quod etsi tunc à me optimo fuit factum animo, tamen nunc planè intelligo, non fuisse necessarium. Te enim id ita fecisse, multumque in omnibus artibus optimis profecisse sentio. Sed quæ tu de sacris literis, de quæ earum summis doctoribus ad me scribis, ea mihi vehementissimè probantur. Omnis enim nostra salus, omnis beate & immortalis vitæ spes, in illo potissimum studiorum genere posita est. In quo verò apperari videris philosophiam, & grauissimos illius auctores rejicere, id mihi recum conuenire non potest. Ego enim cum me ex illius studio non admodum lieberem sentio esse factum, tum verò sic statuo, non lapidem lapidi, neque parietem fastigio vllum tam congruere, quam theologia & diuinis literis philosophiam. Itaque illud ipsum quod inducis tanquam illudens, tanti est, vt absque eo persuaderi quidem possit, & si *ἀνάγκη* *καὶ* *ἀπορίας* *ἀπὸ* *τῆς* *κατασκευῆς* *ἐπι* *κατασκευῆς*, existimari esse Deum, sciri autem nequaquam. Sed hæc hæc hactenus: non enim huius sunt descriptionis, & temporis. Tu quod videris vereri, ne tuæ mihi literæ molestæ sint, facis mihi nonnullam in eo iniuriam: parum enim commodè de mea humanitate existimas. Scito igitur, tuas mihi litæras, & antea gratas extitisse, & in posterum fore semper gratiores. Commentarios meos in Psalmum XCIII. remitto tibi, quando me illius fideliter diligentia, cui primo negocium dederam. Facies autem tu mihi pergratum, si quando his studijs apprimè deditus es, si qua tibi non bellè in illis videbuntur se habere, de ijs me admoneris: hominisque amici verissimo officio fueris functus. Quod vt agas, studiosè abs te peto. Vale. Carpentoracti, X. Calend. Martij.

XVIII.

IACOB. SADOLET. EPISC. CARPENT.

Angelo Colorio S. P. D.

SÆPIUS iam literis meorum certior factus sum, viuere apud te & ceteros istæ aequales nostros, quos fortuna nobis reliquos fecit, mei memoriam absentis: sanctumque illud fœdus amicitie, quo verus admodum coniuncti inter nos sumus, suam apud vos religionem obtinere. Quod mihi cognosse fuit inuandissimum: et hoc verbum, propter eas ruinas quibus oppressa sunt o-

mnia,

mnia iam dudum ex vstra que animo nostro sublatum esse videatur. Sed tamen cum mihi scribitur (id autem fit ferè quotidie) te & Petrasiam meam, cuius ego excellens ingenium & naturam liberam atque ingenium dilexi semper, & Thebaldeum magno honore ac laude dignum hominem: Curium quoque nostrum, cuius plura iam extant cum literarum atque ingenij, tum amplexu erga me atque officij indicia ac monumenta: amanter sepe petecorari de me, meamque pristinam desiderare consuetudinem: profectò hominum cum mihi mea voluntate & iudicio charissimorum, tum sua virtute ac dignitate honestissimorum, crebra de me mentio, eademque plena amoris & desiderij maximam mihi voluptatè affert. Nihil enim est homini cum fide amicitias volenti, quo me ex genere hominum esse profiteor, pari amorem erga se voluntate optatius. Ac mihi recordanti spatium pariteris temporis, & vetera animo repetenti, cum & plures cōsuetudine soliti eramus vna, & erat ætas nostra ad omnem alacritatem animique hilaritatem longè aptior: quoties venire in mentem putas eorum cœtum conuiuiorumque quæ inter nos crebro habere solebamus: cum aut in hortis tuis suburbanis, aut in meo Quinzianibus, aut in circo maximo, aut in Tyberis ripa ad Hæralis, alias autem aliis in vrbis locis conuentus agebantur doctissimorum hominum: quorum vnumquemque & propria ipsius virtus, & communis cunctorum predicatio commendabat. Vni post familiares epulas, non tam cupidè multa conditas, quam multis salibus, aut poemata recitabantur, aut orationes pronuntiabantur, cum maxima omnium nostrum qui audiebamus voluptate: quod & summorum ingeniorum in illis laus apparet, & erant illa tamen quæ proferebantur plena festiuitatis ac venustatis. Quo in genere recordor pressum & acutum Casarionem, Capellam letum sonantem, magniloquum Vidam, & cuius proxime ad antiquam laudem carmen accederet: castigatam & proterentem Beroaldum: vberes autem & suauis Pierium, Graam, Mathalenum, Blossum, quosque complures nostra perspicua ætas, partim carmine, partim soluta oratione eximios: cuiusmodi Nigrum nostrum Tulliana in dicendo grauitate: Antoninamque Venantium, & Binum in vtraque enitentem lingua. Acceperunt in iudicando, & imprimis acutos, Vbalinum, & Antonium, cui Computista cognomen est. Quo è numero multi in vtroque genere dicendi egregiam sibi laudem à doctis omnibus comparauerunt. Nam illa ornamenta & lumina Romanæ lingue, Phœdrus & Camillus Porcius, magno cunctorum incommodo tandem morte erepta nobis sunt: in quibus sedem sibi videbantur præstitisse eloquentia. Cuius nunc honorem atque nomen, cunctis iam vrbiorum omnium, retinet Paulus Iouius, & in

scribenda historia grauis & elegans, & in omni genere literarum
perpolitus. Quin & duorum summorum hominum me admo-
net recordatio, fuisse quoque eorum conuentu nostras aliquan-
do cenas atque epulas exornatas: quorum est vnus Petrus Ben-
bus, cuius in omni virtute laudeque eloquentia summa & singu-
laris semper fuit gloria: alter qui nuper in Hispania decessit ma-
ximo cum merore omnium quibus fuerat notus, hoc est plaud
omnium, Balchazar Castilioneus, magnus vir imprimis, nec so-
lum nobilitate & genere, sed magnitudine etiam animi, & omni
eximia virtute praestans: qui quae quod militari viro erat admi-
randum, omnino omnino arteis libero homine dignas, & omnia
doctrinae genera comprehenderat: quem ego recordor saepe at-
que hilarare nostris coetibus interfuisse: & ipsum, & cum qui pau-
lo ante est mortuus, summa indole ingenij & spe maxima virtu-
tis, Ioan. Franciscum Furnium ciuem meum. Namque hos qui
modò secutus supremum in Gallia obiit diem, pari cum illis vir-
tute & nobilitate praestans, Andreas Nauagerius, tamenis no-
stris coetibus minus saepe interfuerat: propter excellentem tam-
men in literis & scientiam & gloriam, a nobis est perhibendus.
Lazarum autem qui nunc abest a nobis, cuius in Graecis & Lati-
nis singularis est eruditio, qui quae philosophiae & sapientiae stu-
dia non solum scientia, quod faciunt permulti, in quibus tamen
excellit: sed vita & moribus, & vera virtute complexus est: cre-
do equidem vobis in desiderio esse. itemque Marium Volaterra-
num, hominem grauem iam & dignitate, & annis: sed cuius ad-
mirabile ingenium, summamque optimarum literarum cogiti-
tionem, nisi vrbs & urbanae curae praepeditissent, plurimum la-
cis allaturum nostro saeculo non dubito fuisse: a quo potissi-
mum exhilarabantur cenae nostrae: cum & in laecendo acuto,
& in respondendo, omnes ex eius verbis atque vultu effluerent
lepores. Nam Marium Buccabellum quod audio esse incolu-
mem, maximopere laetor: hominem cum omni virtute oma-
tum, tum mihi amicissimum. Atque inter hos tot & tales viros,
aliosque compluris, quorum omnium nomina persequi non
huius est seripcionis, dulces quoque Corycij iracundias, & gra-
tas ineptias Donati spectare haud displicebat: quos noster Sa-
uicia homo omnium facetissimus & prouocare solebat studiosos,
& ridere. Nam de te mi Coloti quid ego dicam? Cuius in ani-
mo, ac natura mihi videntur Musae effigiem sui moris ac deco-
ris insculpsisse, vt esses pudore, virtute, liberalitate ornatissi-
mus: cuius pectus atque ingenium doctrinis omnibus, domus
autem ipsa tua omnibus doctis pareret. An est quicquam in rebus
ad conciliandos natum animos, quod mea in te beneuolentiam
non accendat, praesertim cum me abs te tantopere intelligam
amari?

amari? Sunt quidem & multa præterea amoris causæ: verum
 his necessitudo inter nos. Societas etiam eorumdem studiorum,
 cum eum dabamus Græco doctori Carteromacho simul ope-
 ram. Quo quidem extempore recordor nec meam tibi insignem
 benevolentiam, nec tuum mihi studium unquam defuisse: tum
 autem multa sæpè nobis communia, lusus, conuictus, deambu-
 latio: par præterea quidem in amicis delectus, ex eisdem rebus
 delectatio. Sed quorsum ista? omnino longius sum lapsus, me-
 que veterum & rerum & hominum cogitatio ulterius prouexit,
 quam fuerat voluntas. Sed tamen illud intelligi a te volo, non
 vestrum solum, qui valetis & viuitis, (quorum quidem salus mi-
 hi ita inuenda est, vt mea sit vita propter vos mihi charior) sed
 eorum etiam, qui fato functi sunt, quorum maior longè est
 multitudo, memoriam cunctorum mihi in intimis sensibus in-
 haerere: quorum equidem omnium, (si hoc ocium, quo nunc
 pacator, Deus mihi fortunari) nomen non patiar apud poste-
 ros ignotari. Atque hæc tempora, & has vitæ iucundæ ac bea-
 tæ fortunatas, infœcita clades & acerba fortuna reipub. disiecit.
 In quibus detrimentis, etsi maximum cepi ex urbis graui casu,
 & vestrum omnium iacturis, quos illa calamitas oppressit, do-
 lorem: tamen id mihi accidit non incommode, quòd consi-
 lio & voluntate reliqui res Romanas, antequam illa me istine
 tempestas extruderet. Directæ meæ quidem omnes, dissipata-
 que fortunæ: idque non semel, sed bis, aut etiam tertio: quod-
 que duras visum, libri vnâ crepti. At nihil tamen indignitatis,
 nihil fœditatis in corpore passus sum. Nudus in has oras, tan-
 quam ex naufragio sum compulsus, ac liber animi, & placatus ta-
 men: ex parte cui iam non in his rebus externis, non in honore &
 gratia populari, non in diuitiis atque opibus: sed in alia quadam
 cœtatione viuendi, animi sit quies, & vitæ beatitudo reposi-
 ta. Itaque facillè patior, meum constitutum procul ab vrbe ma-
 gnam, vinculis iam ineluctabilibus constrictum esse, non so-
 lum voluntatis meæ, verum etiam necessitatis: cuius numini non
 repugnare ne Deos quidem ipsos veteri prouerbio iactari sem-
 per est. Etenim cum consilium cepi Roma exeundi, noli puta-
 re non multa extitisse, quæ me dehortarentur, & quæ animum
 meum quodam dolore flecterent: amor, consuetudo, spes ho-
 norum, amicorum & necessariorum lacrymæ, ornatissimorum
 hominum familiaritates: quibus ego (quod licet sine arrogan-
 tia dicere) egregiè præter ceteros florebam: atque illi vt mei-
 plimum non vt fortunam meam appeterent. Dices, quid ergo? quæ
 te ad discedendum caussa compulit? Illa, mi Coloti, quòd magna
 mihi vitæ parte in alienis rebus iam acta, ad ea quæ me at-
 tulerunt propius, & in quibus mea salus & vera vita con-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sistit, mihi aliquando tandem reuertendum intelligebam. Dederam satis principibus, dederam satis amicis, dederam Reipub. mihi quando darem: si iam quinquagesimum attingens annum, non ex illis fluctibus in portum, & ab terrenis ad cœlestia & curam & animum meum reuocarem? His ego de causis vrbi salutem dixi: non amorem & charitatem Christianam deponens, sed contactum rerum turbulentarum reformidans. Sed quod dicebam modò, me ut absum ab vrbe, non solum voluntatis, verum etiam necessitatis vinculis constrictum esse, id eiusmodi est: Nul- li vnquam sua patria, solumque illud in quo quisque natus, & ali- cius, gratam incunabulorum memoriam secum perpetuò fert, tam charum fuit, tamque amabile, quam mihi vrbs Roma, & san- cti illi penates tot clarissimorum fortissimorumque hominum, quorum penè in passus singulos, cum per vicos & plateas vrbs va- debam, aliquod in monumentum, aliquamq; in historiam pe- dem ponebamus. Cur autem tantum amarem, & vetustatis admi- ratio faciebat, & prærens ciuitatis maiestas: & me hercule etiam magis, quod quicquid est in me humanitatis atq; ingenij (si mo- dò est aliquid) omne hoc illi referebam acceptum. Hanc igitur Vrberem mihi dilectam & charam vsque eo, ut nihil in amore fieri possit ardentius, deformatam ruinis, exinanitam frequentia, plu- rimis claris viris, illustribusque orbatam, quorum in suauitate & beneuolentia mei (quos pro repub. capiebam) labores requiesce- bant, ut videre velim, animum inducere non possum: iactatam præterea etiam nunc procellis, obiectam tempestatibus. Ita quod prius amore repugnante, iudicio tantum adductus faciebam; nunc eodem amore autore sumius facio: ut sedem mihi in his locis perpetuò domicilio constituam. Si quidem amans est non solum appetere congressum eorum quos amat: sed si quid illis accidat miserie & calamitatis, cui ferre opem ipse non pos- sit, non modò aspectum tanti doloris, sed mentionem quoque ipsam deuitare. Quam obrem in mora hæc quidem & in omnem partem stabilis est animi mei sententia, tempus reliquum vitæ quod superest, non in vrbe Roma, sed Carpentoraacti: neque ad hominis vllius arbitrium, sed ad summi Dei honorem atque cul- tum, mihi impendendum & consumendum esse: ira, ut optimis artibus & literis suam partem sum daturus. Qua spe, & quo euen- tu, quoniam nihil magnum de me polliceri possum, totum in aliorum opinionibus relinquo. Quod autem mihi vehementer cordi est, & de quo plurimum laboro, ut saluum maneat mihi & præcipuum ornamentum præteritæ vitæ, & futuræ solatium: hoc est, ut vestra erga me voluntas incolumis permaneat, quando ex vestro amore erga me, vestroque iudicio, omnis prope mei animi lætitia pender: id vos vehementer oratos & rogatos esse volo, ut
mei ab-

mei absentis memoriam retineatis: quaque ego fide, quaque constantia, fidem veræ amicitiae conseruans vos in oculis atque in animo assidue gero: eandem vos mihi fidem beneuolentiamque praestetis. Quod non ut diffidens postulo, sed ut amans, & quod omnium rerum mihi est optatissimum, me ab illis diligere, quos eorum amore dignissimos, ipsorum virtus, & doctrina, & summa humanitas facit. Valere. Carpent. M. D. XXIX.

IACOBI SADOLETI EPISC.
CARPENTORACTI EPISTO-
larum Lib. VI. Epist. I.

IAC. SADOLETVS EPISC. CARP.
Ioan. Bellaio Episc. Parisiensi S. P. D.

MOR meus erga Langæum fratrem tuum eximius & singularis, (quem ego propter eius multas & magnas virtutes diu antè susceptum, sanctissimè, fidelissimèque conseruo) fecit, ut simili in te quoque uoluntate semper fuerim, eamque tibi beneuolentiam praestiterim, quam et fratris tui mihi perispecta, & tua saepe audita, omniumque in primis probata testimonio, virtus postulabat. Sed accidit in hac coniunctione nostræ amicitiae, ut vos essetis, quam ego multo fortunatior. Cum enim nihil sit, neque natura ipsa praestantius aut clarius, nec beato viro iucundius, quam benefacere: vos omnis vestrae liberalitatis exponendæ occasionem in me saepe habuistis: ego autem ne semel quidem facultatem sum nactus, quo fratris tui merita erga me paribus officiis compensare possem, & ostendere vtrique vestrum, concedere me homini profecto nemini, qui maiore animo & ad promerendam & ad referendam gratiam, aut propensiore ad benefaciendum natura sit paratus. Sed tamen quoniam vos quoque imprimis digni estis, quibus instrumentum fortuna suppeditet vestrae declarandæ virtutis & bonitatis: sit sanè in hoc fors vestra felicitior, ego ad ceteras causas diligendi tui, hanc quoque habeo non minorem ceteris, quod in eiusdem collegij munus atque officium à Deo patre vocati, huius sacri honoris societate cõiuncti sumus: quem & tu summa cum laude geris: & ego id adnitior, ut ne omnino improbandus sim. Hæc cum ita se habeant, nullam iam apud me est dubitatio, quin ego vicissim abs te diligar, quod tu quidem facere debes, vel fratris eiusdem tui causa, vel etiam tua. Cogitatur enim naturæ & humanitati tuæ, ut in amore respon-